ՕՐԱԳԻՐ

40 ՓՐԱ.

ԹԵՐԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ե. ՏԱՐԻ 1290 ԶԻԼՓԱՏԷ 21 ՇԱԲԱԹ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1873 Ն. Տ. ՅՈՒՆՎԱՐ 10 ԹԻՒ 1128

ՓՈՐԱԳՐԱՏՈՒՆ Վ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՄԱՀՈՒՆՏ ՓԱՇԱ ՊԷՋՃԻԼԱՐ ՍՕԳԱՂԸ ՔԻՉԻՒՔ ԵՐԵՏՂ ԹԱՆ ԹԻՒ 2

———o———

Փորագրիչ Վ. Թէլլալեան այս անգամ մասնաւոր գործարան մը բացած ըլլալով, պատրաստ է մատակարարել Արդեա հասարակութեան մարուր և չափաւոր գնով ամեն տեսակ փորագրելիք պիտոյք ինչպէս են մետաղով կամ առանց մետաղի պոնասան ձևերով դրոշմներ, Տպագրատանց և կազմատանց վերաբերեալ արոյրէ և կալվանօ եզած պղնձէ գրեր, զարդեր և պատկերներ, մասնաւորապէս Շիմչերի վրայ ամեն տեսակ պատկերներ ժամն գնով։

Կը վիճագրէ նաև ամեն տեսակ առևտրական տոմսակներ և

ԳԱՐԹՈՒ ՏԸ ՎԻՃԱԿ

Նաև մասնաւոր կիւիօչէի ամենանոր մեքենայի մը միջոցաւ պատրաստ է ի մագրատանց և տպագրատանց պէտք եզած ամենէն գեղեցիկ և դժուարին հարթ յատակներ կամ գծապատկերներ փորագրելու քարի, չիմչերի, կապարի պղինձի, չինկոյի և ոսկւոյ կամ արծաթի տախտակներու վրայ։

ԱՋԳԱՅԻՆ

Մօտերս հրատարակուած նոր օրէնքի մը տրամադրութեամբ յառաջիկայ մարտ մէկէն սկսեալ ամեն տեսակ լրագրաց ամեն մէկ թիւերէն երկու քանի բարձ տուրք պիտի առնուի. այսպիսի տուրք մը շատ ծանր է, և թերևս չը կայ ուրիշ արհեստաւոր մը որ այսքան տուրք վճարելու պարտաւորուած ըլլայ, օրինակի համար՝ եթէ լրագիր մը 1000 օրինակ կը ապսի օրը՝ պիտի՛ վճարէ 50 ղրշ օրական տուրք, որ ըսել է՝ տարին 15000 ղրշ. ոչ ըստակ։ Տարեկան այսքան տուրք ոչ առաջին կարգի վաճառականք և ոչ առաջին կարգի կալուածատէրք կը վճարեն, ո՛ւր մնաց երկրորդական կարգի վաճառականք ու արհեստաւորք, որոց էն յետնոյն շահն ու առուտուրը տասկատանի էն առաջին կարգի լրագրապետին շահէն ու առևտուրէն առաւել է։

Սակայն ի՛նչ պատ. օրէնք քը հրատարակուած և մարտ մէկէն գործադրուիլը հրամայուած է Տպագրականոր օրէնքին հրատարակութենէն առաջ, ուր չը գիտենք թէ տպագրական ազատութիւնը այս ծանր տուրքին նկատմամբ ո՛ր ատիճան սեղմուած կամ ընդարձակուած է. նա մանաւանդ չը գիտենք թէ Դատաստանաւ կամ ոչ Դատաստանաւ Դատապարտութիւն կրելու ձևնդիրն ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուի, սակայն սա անշուշտ յայտնի է թէ՝ այսուհետև լրագրաց դադարումը յաճախ չը պիտի տեսնուի ղի տէրութեան եկամուտը պիտի վնասուի առով այլ յաճախ պիտի տեսնուի լրագրապետաց տուգանք վճարելու դատապարտուիլը. այս ալ հաւանական է որ՝ Դատաստանաւ վճռուի, զի անդատաստան տուգանքի դատապարտութիւնը և ոչ մէկ տեղ մը տեսնուած է, որովհետև մէկու մը ստացուածքը յարգունիս գրաւելու անիրաւութենէն աւելի անիրաւութիւն է այս։

Ինչ որ է՝ թողունք այս կէտերը և մեր գլխուն ճարը նայինք։

Այս տուրքը մեզ պիտի վճարենք, բայց մեր քսակէն չը պիտի վճարենք և չենք կրնար ալ վճարել, այլ ընթերցողաց քսակէն առնելով պիտի վճարենք։

Ծակայն ի՞նչպէս առնենք այդ գումարը. — երկու բարան անուն ունի բայց գոյութիւն չունի. եթէ գոյութիւն ունեցած ըլլար այդ գումարը՝ թերթերնուս գինը 12 բարայի կը հասնէր կը լմնար կերթար, բայց ոչ մի՛ այն 2 բարան գոյութիւն չունի, այլ 5 բարան ալ գոյութիւն չունի, հետևաբար թերթերնուս գինը 15 բարայի ալ չը կարենալով հանել, ուզենք չուզենք 20 բարայի պիտի հանենք քիչ շատ դիրքը փոխելով։

Գնոյն բարձրութեամբ և դիրքի այս փոփոխութեամբը երեք կարգի նիւթական միջոց ունինք կրելու։

1. 2 բարա տէրութեան տուրքը

2. Դիրքին փոփոխութեամբը օրը առնուազն 60 ղրշ. ծախքի առաւելութիւն։

3. Տասը բարայէն աւելի չը կրցող վճարողներուն թերթը չառնելովը՝ ընդհատելու նուազութեան միտքը։

Այս երեք կարգի միջոցն դէմ ունինք միայն 10 բարայի առաւելութիւնը։

Վատուց առաջինն անհրաժեշտ ու ահմանեալ է, երրորդն ալ անհրաժեշտ է, սակայն ահմանը փորձէն պիտի ուսնինք։

Իսկ երկրորդը պիտի չափաւորենք հետևեալ կերպով։

Մեծ թերթ հանելուն նպատակը՝ շատ թուղթ և շատ դրամ ապառելը չէ, այլ շատ նիւթ պարունակելն է. այս ալ երկու միջոցաւ կարելի է,

1. կամ թերթը մեծցնելով,

2. կամ տառը պզտիկցնելով։

Տնտեսագիտական օրինաց դէմ է միևնոյն արդիւնքը ձեռք բերուելու միջոցներէն տուղը քննարկել և աժանը մերժել, ապարդիւն և անոթի կամ վտառասիրական պատճառներով։

Արդ հաշուելով գտանք թէ Օրագրին արդի դիրքը պահելով եթէ 10

բունքիօ գրով հրատարակենք՝ պիտի կրնանք թերթը մեծցնելով այժմուառաւերով հրատարակեալ թերթով տալիք նիւթերուն աւելի, նիւթ տալ, եւ այսպէս ընելով սրտական ծախքերնիս պիտի աւելնայ՝ փոխանակ 60 դրչ. ի 30 դրչ. միայն, ուրեմն իննչ հարկ թուղթին միայն մեծ երևնալու ապարդիւն եւ սոսկ փառասիրական պատճառին համար օրը 30 դրչ. աւելցնել ծախք բնել. հետևաբար որոշեցինք փոխանակ թերթը մեծցնելու տարը՝ պզտիկցնել, որով գոնէ ջլատիս չափ ուրած պիտի ըլլանք։

Սակայն կէտ մը կայ որ՝ ամեն տեսակ հաշուոց և հատնականութեան տիրողն է, այն է՝ ՓՈՐՁ։

Այ փորձը ժամանակով կըլլայ։

Արդ թէև տէրութեան դրած 2 քարայի տուրքը մարտի մէկէն պիտի սկսի, սակայն եթէ մեք մեր փոխթիւնն այն ժամանակէն սկսինք՝ փորձէ ղուրկ ձեռնարկութիւն մը ըրած պիտի ըլլանք, որն որ եթէ չը յաջողի անշուշտ մէկ կողմէն տէրութեան վճարելիք ծանր տուրքերնուս տակը պիտի ճնշինք և մես կողմէն յաճախ փոխութեանց պիտի ձեռնարկենք՝ ի շլատ թերթին պատուոյն։

Ուստի իբրև պատեհ առիթ ցունվարի մէկը՝ անկէ պիտի սկսինք ընելիք փոփոխութիւնները, որով երկու ամիս ժամանակ պիտի անենանք մեր փորձը չարունակելու։

Հետևաբար մեր այս սկսելիք փոփոխութեան վրայ ընթերցողաց ներողամտութիւնը խնդրելով՝ կիմացնենք թէ Օրագիր 1874 ցունվար 1 էն սկսեալ 20 բարայի պիտի ծախուի՝ միևնոյն դիրքով և փոքր տառերով։

Երանի թէ՝ քիչ ժամանակէն համազում մը գոյանալով կառավարութեան բարերաստիճան պաշտօնէից մտքին մէջ թէ այս տուրքը ընթերցանութեան տարածմանը մեռասկար է, և թէ ընթերցանութեան ոչ–տարածումը երկրին բարոյական ու նիւթական զօրութեան ժանտախտն է, վերոյիշեալ օրէնքը այս օրէնքը և թերթերն տուրքէ ազատ թողուէին՝ ինչպես որ եր ի Տաճկաստան և է ցարդ ազատ կառավարութեանց մէջ։

Զը մոռնանք նաև յիշեցնել թէ ե. թէ փորձերնուս մէջ յաջողինք մեռնի և համոզուինք թէ թերթին դիրքը մեծցնելով աւելնալիք ծախքը գոցելու կը բաւէ եկամուտը, այն ատեն կը խոստանանք մեծ թերթ հրատարակել կէս առ կէս փոքր տառերով։

Հետևեալը կը թարգմանենք Ֆարիս Պոսֆորի երեկուան թերթէն։

«Հայոց Ընդհ. ժողովոյ այս կիրակի տեղի ունեցած նիստին մէջ որոշուեցաւ որ քաղաքական ժողովոյ պաշտօնը կատարելու յանձնաժողով մ՚ընտրուի տասներկու անդամէ բաղկացեալ. տարին անգամ մը վերանորոգելի և սովորական կամ արտաքոյ կարգի ե րեսփոխանութեան պաշտօնի մէջ գտնուող անձանցմէ բաղկացեալ։

Ատենապետը Ընդհ. ժողովէն ընտրուելով Արտաքին գործոց պաշտօնէին կողմանէ պիտի վաւերանայ, և ատենադպրութեան պաշտօնն ալ ։ Դրան պաշտօնեայ մէկ անդամը պիտի կատարէ։

Յաջմանց հաստատ գոնէ անդամոց հինգը ներկայ գտնուելու են։»

Ո՞վ է արդեօք Ֆար տիւ Պոսֆորը այս ստահան սուտերով խարելու յանդգնողը որ ժամանակէ մ՚ի վեր կըշարունակէ իր այս ստախօսութեան մէջ և զՓար տիւ Պոսֆոր իր ստախօսութեան ծուղակը կը ձգէ։

Մի՞ գուցէ այդ սուտերովը ապագային կատարուելիք այդ տեսակ դերերուն մարգարէութիւնները ըլլան ասոնք, և կանուխէն մեր ականջը վար ժեցնելու փորձ փորձեն։

Երանի թէ Ֆար տիւ Պոսֆոր ընդունի այդ տեսակ սուտերով խարազ մարդը յանկանէ յանուանէ հրատարակելով խայտառակէը և ասով Հայոց ազգին չնորհակալացը արժանանար ինր իր թշնամին ճանչցնելուն համար։

ՕԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿՆԵՐ

(Շար. Տես թիւ 1127)

Քաղ. ժողովոյ 14 անդամոց 5ը այդ դիմակաւորաց ձեռքը գործ չ ը ըլլալով իրենց ընկերներըը կործանելու համար պատրիարքին հետ մէկ եղան ամեն միջոց գործելէ ետև, անյաջողութիւնին տեսնելով գէթ զանազ ամբողջութիւնին կորնցնելով անգործութեան դատապարտելու համար հրաժարականնին տուին, բայց այս միջոցն ալ անյաջող ելլելով, ալ պատրիարքը ակատ հրամարձակ գործել, զանազ անարգելով խարդախ ընտանեները ու վերջապէս ձեռ ձգել տալով. զրուն հետևանք եղաւ այդ միացեալ 9 անդամոց և պատրիարքին միանգամայն հրաժարելը. Քաղ. ժողովը պատրիարքը, և պատրիարքն ալ ամեն բան ամբաստանելով, և միա համուռ ներկայացան երեսփոխանական ժողովին։

Բայց ազգին երեսփոխանութիւնն հիմնական այլափոխութիւն մը կրած եր ազգին մէջ ձայն, ազդեցութիւն, դերբամ ունեցող մարդոց շատերն անկէց քաշուած էին, և հանդիսատեսներու կարգն անցած. հանդիսատեսներ՝ որ հետաքրքիր էին տեսնելու թէ գործերն ինչպէս պիտի դառնան և պարագաներն ինչ ձևուտ պիտի քաղէ ազգը։

Անկախ անհատներ, արհեստաւոր, խմբագիր, վարժապետ, վաճառական, սեղանաւոր, դրամատէր, խանութպան երեսփոխանական ժողովին առեան էին եղած, Սահմանադրական կռիւներու և ազգային գործոց մէջ եփած, մաշած, վալած այլ ոչ վհատած մարդիկ կը գտնուէին անոնց մէջ, որ կրնային դիմակալել այն քանի մը դիմակաւոր էֆենտիները։

Ամենքն առ հասարակ կամ ճիշդ խօսելով մեծադոյն մասով, երննց պարտականութեան և պաշտօնին ծանրութեան զգացումը տածող, ամենքը կենսական խնդիրներ յուզելու, ազգին վերաշինութեան նպաստող տնօրէնութիւններ ընելու առանդով վառուած պատգամաւորներ էին։ Գեղեցիկ տեսարան մ՚էր այս, ամեն անձնական շահ և նկատումէ վեր մարդոց ժողով մ՚էր այս, մեկ խօսքով ազգային գործոյն ատեանն էր, յորմէ ազգը իր ամենէն բարձր գործերը կ՚սպասէր, և որուն առջև նախորդ դասալիք ժողովականները կ՚գունատէին։

Ժամանակ մը ներդաշնակութեամբ կը քալէ ժողովը. քանի մ՚ազգօգուտ որոշումներ համակամ և միասիրտ կ՚ընէ. բայց բարեկարգութեան ճանապարհ մէջ, ազգին այս Սահմանադրական քայլերը՝ հակընդդէմ զօրութիւններ դժգոհ աչօք կը տեսանէին, այս բարեկարգ ընթացքը կրնար Հայ ազգին գոյութիւնը ամրապնդել, կրնար Հայերուն համաչխարհային միութեան կապերը զօրացնել, ուստի իրենց համար այս ապագայ վտանգին առաջը առնելու համար, հարկ եր ազգին մէջէն ճարպիկ գործիքները այդ դիմակաւոր ներըը վարձել, որ ինքզինքին ազգասէր ցուցնելով ազգային բարձր պաշտօններու մէջ գտնուին և ամեն բան իրենց նպատակին համեմատ ուղղեն, և նախ ազգին եկեղեցականաց ազդեցութիւնը կոտրելու քաղաքականութիւնը ձեռք առնելով, ամեն բանէ առաջ մէյ մը էջմիածնի կաթողիկոսը ազգին ատելի ընելու քաղաքականութիւնը՝ ի գլուխ տանին, ուստի մէկ երկու հին վէրքեր՝ տարիներէ՝ ի վեր բաց մնացած վէրքեր՝ դարմանելու պատրուակով անհնարին փոթորիկ մը փչացին, չարաշուն ոգիներ՝ երկպառակութեան և անմիաբանութեան ատանաններ, որ կ՚սաւառնէին մի միայն երեսփոխանութեան ժողովին վրայ, և ամեն խարհուրդ, ամեն խօսք, ամեն իրողութիւն կը թունաւորէին և երկպառակութեան կրակը կ՚արծարծէին, Սիսով էջմիածնայ վերանորոգութեան համբան յորդարել է նպատակին կ՚ըսէին։

Երեսփոխանական ժողովին էջ գըտնուեցան անձինք, որ այս բարձր քաղաքականութեան գործն ոչ զգացին և ոչ հասկցան և հուր տեզացին վեհ. կաթողիկոսի այն կոնդակին դէմ որով կը յայտարարեր թէ, Սիս բարեկարգելու ճանքան այդ չէր, մասը բարեկարգելը բոլորը ձլասելով չըլլար, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէկ ճիւղը եղող եկեղեցւոյ մը, Սոյ պատին անկաև մէկ քարը տեղը դնելու համար

պէտք չէ ընդհանուր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ էլմիածնայ պատք քակել, վասն զի Հայաստանեայց եկեղեցի և էջմիածին ըսելը Հայոց ազգ ըսել է, բայց այդ դիմակաւորներուն նպատակը մի միայն այդ պատք քակել էր և ոչ որ և իցէ անկեալ քար մը տեղը դնել։

Այս նպատակին հասնելու համար ատոնք երկարէրի սուրեր գործածեցին քաղաքական նրբութիւններով զինեալ։ «Խորհուրդը շատ խորին էր», գործիները պատրաստ, յատակագիծը վարպետ գործ։ Սահմանադրութեամբ Սահմանադրութիւնը կործանել, ներսէն ժողովները երկպառակել, Մասիսի. Մեղուի, փողի պէս լրագիրներ վարձել. հզօր տէրութեանց թելադրութեանց համեմատ անդադար ազգային վարչութեան մէջ նոր նոր խնդիրներ գրգռել և անոր ընթացքը խանգարել. դուրսէն գժգոհներու գունդն ասպարէզ հրաւիրել և օրինաւոր իշխանութեան դէմ Սահմանադրական դիմակով զինել, այնպէս որ միամիտները խաբուին և կուրօրէն թակարդն ընկնին, եւ իրօք այսպէս եղաւ։ Սահմանադրութեան անհաշտ թշնամիները, Սահմանադրական դիմակ հագան, Սահմանադրութեան ամենամոլեռանդներ ձևացան որ իրենց դերն աւելի լաւ և անկասկած խաղան։ Այս խաղին դերասաններուն մէջ ճարպիկ և հնարագէտ մարդիկ ալ կային, որ 'ի միջի դաւել, ժողովներու մէջ չնթել, գրուհիկ միջոցներ գործածել և դժուարութիւններ յարուցանել գիտեն։ Սահմանադրութեան դատելիք զինուորներ հիմնական անուն դրօշակիրներն են, որ ամեն կարգի դժգոհներ առաջադրեալ նպատակին ծառայեցնելու հրահանգը տուած են։

Ատոնք կ'ուզեն ազգային ամէն բարձր պաշտօններու մէջ գտնուին, առնեն, ծախեն, և պաշտօնին ձգել հարկ եղած ժամանակ ալ ձեռքի չափ թուղթի մը վրայ հրաժարականին գրել ու տալերնուն պէս, դառնէն դուրս ելնեն։ Համարատուութիւն բառը ատոնց ջիղերուն կը դպչի։

Այսպէս վարուեցաւ Օտեան էֆէնտի 1869–1870ի մէկ տարեկան հաշուարարութեան նկատմամբ։

Այսպէս վարուեցաւ Եուսուֆեան էֆէնտի 1870–1872ի երկտարեկան հաշուարարութեան նկատմամբ։

Այսպէս կուզեն որ վարուած գործ նուի Խրիմեան սրբազան իր 1869–1873ի չորս տարեկան Պատրիարքութեան նկատմամբ։

Ատոնք բացարձակ ուզեցին որ քաղաքական ժողովը Պատրիարքը ընտրէ, կրօնական ժողով չըլլայ, Տեսուչ խորհրդոյ ու հոգաբարձութեանց մէջէն միայն ուզածներնին կազմեն, ատոնց ալ ուզած անձինքին դնեն, Սահմանադրութեան տրամանադրութեանց համեմատ չարժելու պարտականութիւն չունենան գաւառներու գործառնական ընդհանուր ժողով չունենան, առաջնորդները իրենց գերիներն ըլլան որ զանոնք ազ ծնուն պէս գնեն վիրցունեն, ձեղ գոյի, ընդհ. ժողովը տիշտ օրերի վճռակի մէջ ձնայ, որ պէտք եղած ժամանակը կարենան անոր իշխանութիւնը չճանչնալ ու տակն ու վրայ ընել, վերջապէս ատոնք կ'ուզեն որ կամ իրենց ուզածին պէս Ազգային իշխանութիւն մը ըլլայ՝ որ իրենց առած հրամանացը համեմատ գործելով կարենան իրենց շահը յառաջ տանիլ, կամ քնաւ Ազգային իշխանութիւն չըլլայ։

Խրիմեանի Պատրիարքութեան առաջին երեք տարիներուն մէջ վերոյիշեալներէն առջի ամենը կրցան 'ի գլուխ տանիլ, բայց ընդհ. ժողովը չէ կրցան ուզած գաղափարնին թափել թէ և զայիկայ ալ յաղողեցան քանի մը տարի խաղցունել. բայց ընդհ. ժողովը վերջապէս տեսաւ ատոնց նպատակը, տեսաւ, կըսեմք, թէ ատոնք ո՛ր կ'առաջնորդեն զազգը, ի՛նչ է ատոնց ազգասիրութիւնը, ո՛րոնք են զատոնք զբօսնող զօրութիւնները։

'ի սկզբան սխալ կարծիք մը կար թէ որ և է ժողովոյ մը անդամները, միաբիրտ, միահոգի, միանպատակ, միախորհուրդ, վերջապէս անտարաձայն կրնան ըլլալ, ամեն մարդ կը կարծէր որ ամէնքն բերնէ ելած խօսք՝ խօսողին սրտին պէս կրնայ ըլլալ. բայց փորձերը կրճեցին զազգը։

Երեսփ. ժողովը տեսաւ որ ազգային և հակազգային շահուց պաշտպան՝ ձախակողմեան և աջակողմեան կուսակցութեան յայտնի բաժանումը խիստ հարկաւոր է իր մէջը, որ չկարենայ ոևէ կողմեան մը ինքզինքը ձախակողմեան կեղծել, և ազգային ուրիշ պաշտօններու հասնիլ կամ ազգը այս ինչ անձը ազգային շահուց պաշտպան կարծելով կրկին և կրկին երեսփոխան ընտրել. ուստի վերջին դէպքերու մէջ անվիջապէս այս բանը իրականացուց. և արդարև մի միայն այս բանն է վերջին խնդրոց մէջ աջակողմեան բռնուածներուն այս աստիճան կատաղութիւնը. վասն զի ասիկայ էր որ այդ դիմակաւորաց երեսի դիմակը վար առաւ. ալ տեսնելու բան է ատոնց ձախակողմեանց համար գրածները, ձախակողմեան առաջակը կոչեցին, յետադիմական կոչեցին և գեռ ով գիտէ ինչ՛ր պիտի կոչեն։

Բայց այդչափով չեն բաւականանար չինծու հանրագիր չինել կուսակցի մը սրիկայից, և ձախակողմեանց խօսող երեսփոխանները հրաժարեցնել կուզեն։

Ամէն՝ ազգին շահուցը ծառայողներու դէմ, անոնց զրպարտութեան նիւթեր կը հնարեն, որպէս զի միամիտ ժողովրդեան խիղճն ու միտքը պղտորեն։ Ամեն ժողովի, ամեն չրջանի մէջ պահակ մը, արբանեակ մը, փող մ'ունին, Մասիսը, որ կը գործեն և կը գոռան անդուլ, և սրատները կը գտնեն կամ խնդիրներ կը յուզեն։

1 Պետական հարուածին դատապարտութիւնը դէմ զայրանալով, այդ առիթիս ծրագիրը ներկայ կուսակցի ժողովրդ նիստի մէջ խնդիր յարուցանելով թէ ընդհանուր տրամադրութիւնը վրայ վիճաբանելու մուտցած ենք, և Սահմ. վերաքննութեան գործը կերկարաձգեն։

2. Էլմիածնէն առ երեսփ. ժողովը եկած կոնդակին համար ամբաստանիչ է ըսելով, թէ վեհ. կաթողիկոսը և թէ ընդհ. ժողովը միանգամայն անուանարկել կուզեն։

3. Կեդրոնացման խնդիր կը յարուցանեն, և չընդունուելը տեսնելով ընդդիմադիր մասին համար կըսեն թէ առաջակեդրոնացման խնդիր կը գրգռեն որ կեդրոնական վարչութեան ուժը չըլլատնի և առաջնորդ ու ժողովուրդ ապստամբութեան հրաւիրեն։

Շարունակելի

Ապօզոսեան վանքիներուն երէկ խաղն ժողովոյ դռները բռնաբարելուն նկատմամբ երկուշաբթի օր պիտի խօսինք։

. . . Խմբագիր.

Մեծ. Ֆրէնկեան Տիգրան էֆէնտին 1.421 217 թիւ բուժելի երկամուղոյ արժէտոմս մը նուիրեց Ազգ. Հիւանդանոցի պատսպարելոց համար, որոյ տոկոսն Հոգաբարձութեան նոր բացած բաժանորդական հանգանակութեանը յատկացնելով, ամսական 5 բաժին ստորագրեց. և արժէտոմսը մինչև որ վիճակահանութենէն արդիւնք մը գոյանայ Հիւանդանոցի անուանը մնալու պայմանաւ յանձնց Հոգաբարձութեան։

Ցիշեալ էֆէնտիին այն առաքինական արարքը, վստահ է Հոգաբարձութիւնս, թէ մեծարդոյ ազգայնոց բարի օրինակ մը համարուելով, մշտնջենապէս բաժանորդական հանգանակութեան մասնակից գտնուելու փափաքող Ազգայինք կը վսեմաձեռ հետևիլ անոր և հանգանակութեան նպատակը արդիւնաւորել։

Հոգաբարձութիւնս այս մասին թէ իր և թէ Հիւանդանոցի խնդճ պատսպարելոց խորին շնորհակալիքը յայտնելով յարգանօք.

Ի դիմաց Հոգաբարձութեան
վասն Ատենադպրի՝ Ատենապետ
Ե. Բուլճեան Գ. Զարդարեան

Մեծ. Նոր խան թիւ 49
1873 դեկտ. 24

ԿԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊԱՋԻՆ ՄԱՐԱԶԱԽՏԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Շաբ. Ապրիլ 18 Հոկտեմբերի

ՆԱԽԱԴԱՀՆ.—Թշնամին հետ ձեր կնքած անձնատուութեան դաշնագրին կրդ. յօդուածը զինուորական խել մը նիւթեր կը պարունակէր, որոց նկատմամբ քանի մը հարցումներ ունիմ ձեզ ուղղելիք։

Հարկ չ'եմ տեսներ յիշեցնել ձեզ պէս զինուորականի մը թէ գաղղիական բանակին համար ի՞նչ է դրօշակը. հարկ չ'ունիմ յիշեցնել ձեզ թէ բնաւ ոևէ բանակ մը այնչափ քաջութեամբ պաշտպանած չէ՛ իր դրօշակները, և թէ ձեր այն հրամանատարութիւնը վարած բանակներ այնչափ պատերազմներ մղած ըլլալով, ատոնց մէկն ալ կորընցուցած չ'էր։

Իմ ձեզ ընելիք մէկ քանի հարցմանցս վրայ նպատակն է գիտնալ թէ դրօշակներնիդ, այդ վիրաւոր յաղթանշանները թշնամւոյն ձեռքն յանձնուիլ արգիլելու համար ի՛նչ բրիք և ի՛նչ կրցաք ընել։

ԱՐԴ կը հրաւիրեմ ձեզ թէ հոկտ. 26ին գումարած պաշտօնական խորհրդոյն մէջ բերանացի հրաման մը տուիք դրօշակները զինարանը տանիլ, այրելու համար զանոնք հոն։

ՄԱՐԱԶԱԽՏՆ.—Այո՛, զօրավարաց ներկայութեանը Սօլէյլ զօրապետին տուի ես այդ հրամանը։

Հ. Խորհուրդս պիտի լսէ այդ մասին որոշելիք վկայութիւնները, իսկ եթէ այդ հրամանը, ինչպէս կ'ըսէք, այդքան յայտնի և բացորոշ կերպով արուած էր, ատոր անմիջապէս գործադրուած չ'ըլլալը ի՞նչպէս պիտի բացատրէք։

Պ. Սօլէյլ գօրապետն ալ այդ մասին պէտք եղած հրամանները տուած ըլլալու է, վասն զի դորս գործադրութեան ակզբնաւորութիւնն մ'ըլլալը գիտեմ։

Երբ իմացայ Բիքար զօրապետէն հետևեալ օրը թէ այդ հրամանը գործադրելու մասին դանդաղ կը շարժէին, գրել տուի զօրապետց որ ժամանակ չ'անցնելով կատարեն։ Ես այդ չափը բաւական համարեցի։ Իսկ եթէ ասի չէ՛ կատարուած՝ անհոգութիւն եղեր է, զոր դատաստանը երևան պիտի հանէ։

Հ. Սօլէյլ զօրապետին ձեր տուած հրամանը բերանացի ըլլալով, հարկ չէր դատեցի՞ք որ այդ հրամանը գրաւոր կերպիւ հաղորդեիք բանակին զօրապետացը։ Չը խորհեցա՞ք թէ խնդիրը կարի ծանրակշիռ և ստիպողական ըլլալով գրաւոր հրաման մը հարկ էր տալ, և թէ պէտք էր որ այդ հրամանին գործադրութիւնը՝ անձնատուութիւնը ըստորագրուելէն առաջ կատարուած ըլլար։

Պ. Գրեցի՛ կ'ըսեմ, որ ժամանակ չէր կորնցընեն, և ատի պաշտօնակալին մէկուն ինձ ըրած դիտողութեանը վրայ բրի, որ կ'ըսէր ինձ թէ այս մտին պէտք եղած հրահանգները գրաւոր պէտք էր տրուիլ, ինչպէս որ ես ալ ծանուցի բնելատուի, մինչև երկայ պատրաստելով և երկայնան պէտ պէտք եղած տեղերը դրկելով։ Ասկից զատ բանակին բոլոր զօրապետներն ալ այդ տնօրէնութիւնը վաղվաղակի դրկադրելու համար ինձի չափ պարտաւոր էին, և այդ հրամանը տրուած միջոցին ամեն մարդ իմ և բանակին պատուած վիճակը աչքի առջև բերելով բան պիտի վարուելու էր։ Ուստի չատ զարմացայ երբ լսեցի թէ զօրապետներն ասանկ պարտաւորութիւն մը չեն առներ վրանին։ Շատերն բրին, իսկ այլք հրամանի սպասեր են, և ասանկ պարագայի մէջ ասանկ բան մ'ընելու համար մարդ բնաւ հրամանի սպասելու չէ։

Հ. Այդ հրամանն առնի՛ չատով գործադրել տալն կարելի չէ՞ր, որ եւ քէն ալ գերմանական իշխանութեանց այդ մասին բացատրութիւն մը տրուելու հարկ չը մնար։

Պ. Այո՛, և մանաւանդ 1848 յունիս 20 ի մէկ շրջաբերականը կար որոյ համեմատ կը վարուէի Սօլէյլ զօրապետին հետ խօսած առենս. որն որ այս տեսակ պարագայներու մէջ գրօշակները զինարանը դրկել, և հոն մէկ մասը այրելով միւս մասն ալ իշխանութեան ձեռքն յանձնել կը պատուիրէ։

Իսկ ես ամենքը մէկանց փութալ ներ տեղ հրամայած էի։

Հ. Կարելի՞ կը կարծէիք որ թշնամւոյն այդպիսի բացատրութիւն մը կընայի՛ք ընդունել տալ թէ ձեր դրօշակներն արդէն այրած էին։

Պ. Այնպէս կը յուսայի։

Հ. Խնդիրն առնի՛ ճշդորոշելու համար պատաւոր եմ հարցնել ձեզ, Պ. մարաշալ, թէ ձեր հրահանգացը հաւատա՞ր էր որ 27 ին Սօլէյլ զօրապետր հրաման մը կ'ուղղէր բանակին զօրավարացը, ծանուցանելով իրենց յանուն ձեր թէ դրօշակները Մէցի զինարանը յանձնուելով, և թնդանօթներն ուռազմամթերքի անոուկները Մէցի պարտքսպին մէջ տարուելով, կառքերն ալ Մօզէլի ամրոցը դրկուէր։

Արդ ասանկ պարագայի մէջ թշնդանօթաձիգ զօրաց հրամանատարի մը միջոցաւ այսպիսի հրաման մը տրուիլը տեսնուա՞ծ բան է, և այդ հրամանատարն այնպէս չ'երևի՞ր թէ դրօշակներն իրրև անպէտ նիւթ մը կը նկատուէին։

Պ. Ո՛չ, և դիտմամբ այդպէս ընել տուի որ ատոր դէմ զօրաց մէջ ցոյցեր չ'ըլլան, և դրօշակները չը պահեն կամ չը թաղեն, չէի ուզեր որ այդ արծուեդրօշներն առաքէն թշնամւոյն ձեռքն իյնային, աւելի լաւ կը սեպէի որ այրին։

Հ. Իսկ չ'էի՞ք հարկ համարեր թէ այդ հրամանները բանակին զօրապետացը հաղորդել պէտք էր։

Պ. Ո՛չ, ես այնպէս կը խորհէի թէ ամեն մարդ ինձի նման այդ բանին հոգ տանելու պարտաւոր էին։

Հ. Դարձեալ ձեր հրահանգացը հաւատա՞ր էր Սօլէյլ զօրապետին հոկտ. 27 թուով յիրել գնդապետին ուղղած հրամանագիրը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ ղրկուած դրօշակները լաւ պահպանուելու են, վերջէն Գաղղիացի և Բրուսիացի պաշտօնակալներէ կազմուելիք յանձնաժողով մը չինելիք ցանկին մէջ անցնելու համար։

Պ. Այդ հրահանգը իմ հրամանացս համեմատ տրուած չէ։

Հ. Սակայն կը պարտաւորիմ դիտել տալ ձեզ թէ յիշեալ գրութեան գլուխը՝ «Ընդհանուր հրամանատար մարաշախին հրամանատարը» բառերը կան։ կը հարցնեմ ձեզ թէ Սօլէյլ զօրապետին տուած այս հրահանգն և սոյն գրութեան հետևեալ օրն այսինքն 28 ին առաւօտուն յանձնուիլը ձեր հրամանաւը չէ՞ր։

Պ. Ո՛չ, և ես վինակ տրուած հրահանգէն տեղեկացայ թէ զօրապետներն Սօլէյլ զօրապետն քովը ժողով կազմելով, սա պաշտօն տուեր է իրենց արձակուղրօշներն այրելու։ Իսկ բերանացի տուած հրամանացս և գրաւոր հաղորդուած տեղեկութեանց մէջ գտնուած տարբերութեանր վրայօք բան մը չեմ գիտեր։ Զոր դատաստանը պիտի պարզէ։

Հ. Երբոր իմացաք թէ տրուած այդ հրամանները բանակին մէջ յուզմունք յարուցեր են, չը պատուիրեցի՞ք իմաց տալ զօրաց թէ դրօշակները զինարանը տարուելուն նպատակը՝ զանոնք այրելու համար եղած ըլլալը սխալմամբ մոռցուած էր ըսելու։

Պ. Այո՛, երբ Բիքար զօրապետին նամակն ընդունեցի, այն ատեն պաշտօնակալ մը ղրկեցի իմաց տալու թէ շտապաւ ատ կէտը սխալմամբ մոռցուած էր ըսուիլ։

Հ. Գանրօպէր մարաշախտին ալ ուղղակի հոկտ. 27 թուով հրամանագիրը մը չը ղրկեցի՞ք, որով հեծելազօրաց և հետևակազօրաց դրօշակներուն Մէցի զինարանին մէջ այրուելիքը ծանուցանելով կը պատուիրէիք որ զայս միւս զօրապետաց ալ հաղորդէ։

Պ. Այդ հրամանը 27 ի երեկոյին պիտի ղրկուէր. իսկ բերդին դռները գոցուած ըլլալով, և հաղորդակցութիւններն ալ դժուար երևնալով, հետեւեալ առաւօտուն մնաց։ Հարկաւ հարցաքննութեան մէջ պիտի իմացուի թէ ի՞նչ բան պատճառ եղեր է ասոր ասանկ ուշ մնալուն։ Եթէ քիչ մ'արագ չարժէին այդ հրամանը կատարելուն մէջ, անշուշտ բոլոր դրօշակներն ալ այրած պիտի ըլլային։ Հրամանագրին մէջ պատուէր տրուած էր որ դրօշակները առաւօտուն կանուխ ղրկեն, իսկ եղան անոնցմէ որ փոխանակ դռները բացուելուն պէս խրկուելու, հազիւ կէս աւուր

մօտ հասան։ Ահաւասիկ ասի ապացոյց մ'է որ այս հրամանին դործադրութեանը մասին անհոգութիւն մը տեղի ունեցած է։

Չ. Քօֆինիէր զօրապետին դարձեալ 27 ին ղրկած նամակնուդ մէջ դրօշակներն Մէջի զինարանը ամփոփուիլը կը ծանուցանէք, ատոնց այրելու համար ըլլալն առանց նշանակելու։

Պ. Ատով գերմանական իշխանութեանց հետ լինդիր հանել չ'էի ուզեր։

Հ. Բայց դուք կը կարծէի՞ք թէ, բերդին բարձրագոյն հրամանատարին առանց գիտութեանը, զօրագլուխները կարենայի՞ն բատինքեանց դրօշակները այրելու ձեռնարկել։

Դուք հրաման կ'ընէք իրեն որ արծիւներն ու դրօշակներն զինարանին մէջ ամփոփել տայ, և բնաւ չէ՛ք ըսեր թէ ատոնք այրելու համար է որ հոդ կը հաւքարուին։ Անպէս չէ՞ր իր ձեղ թէ հոս ծանր մռատցում մ'եղած է։ Նամակն ալ կարծեմ թէ մտերմական էր։

Պ. Քօֆինիէր զօրապետին ղրկած նամակս միայն իրեն տեղեկութիւն մը տալու համար էր, իսկ այրելու պարագային մէջ գործ մը չ'ունէր ինքը, զօրագլուխներուն գործն էր այդ։

Հ. Բայց ասիկա չկրնար ըլլալ, որ ամրութեան հրամանատարի մը ասանկ թանկագին նիւթեր ընդունելու հրաման տրուի առանց իրեն իմաց որուելու թէ ատոնք այրելու համար հաւքըւած են։

Պ. Քօֆինիէր զօրապետը 26 ի խորհրդոյն ներկայ դտնուելով, գիտէր նա արդէն թէ դրօշակները պիտի այրէին։ Ուստի ես ալ պաղտապահութեան դէմ անխոհեմութիւն մը գործած չ'ըլլալու երկիւղիւ այդ մասին բան մը չգրեցի. վասն զի դիւրին բան չէ՛ 1500 էն մինչև 1800 գերմանացի լրտես գտնուած քաղաքի մը մէջ իր մը գաղտնի և ծածուկ պահել։

(Շարունակելի)

ՆԵՐՔԻՆ

կայսերական հրամանաւ՝

Կարսի նախկին կառավարիչ Սայիտ բաշայ՝ Վարնայի կառավարիչ անուա նեցաւ։

—Մեծ եպարգոսը տեսնելով որ նոր կնքուելիք 6 միլիոնի օսմ. փոխառութեան բարիզի գործակալաց ժողովը՝ յիշեալ փոխառութեան յաղողութեանը համար պէտք եղած փութաջանութեամբը աշխատելէ հեռի է, հինգշաբթի օր Ղալաթիոյ գլխաւոր պանքաներու ներկայացուցիչները իր ապարանքը հրաւիրելով ժողով մը գումարեց, տեղացի ոեղանատորացմէ բաղկացեալ գործակալաց ժողովոյ մը միջոցաւ՝ ի գլուխ հանելու այն փոխառութիւնը, որն որ Ը.դ.Հ պարտուց Արժէթղթոց և Գանձատուներուն տոկոսաց կտրոնները վճարելու պիտի յատկանայ։

Սեղանատորաց տուած հաճութեանը վրայ նոյն օրը մէկ միլիոն անգղիական ոսկւոյ կանխավճար մը տրուիլ որոշուեցաւ ասկէ մինչև վեց ամսուան մէջ յանձնելի, տարին 0/0 ին 18 տոկոսով. հատուցման համար՝ Պօլսոյ մաքսատան հասութի յատկացուելով։

Ըլլալիք կանխավճարն ալ հետևեալ կերպով ստորագրուեր է. Օսմանեան պանք՝ ն 200,000 ոսկի, Քրէտի ժէնեռալը 250 000, Սօսիէթէ ժէնէրալը՝ 200 000, Օսթրօ–Օթօման պանքան՝ 100 000, պանք տը Քոնսթանթինօբլը՝ 70,000, մնացեալն ալ ուրիշ մէկ քանի պանքաներ։

— Կը լսեմք թէ Բ. Դրան՝ պապական Հայոց համար Ազգերեան գերապայծառը պաշտօնապէս պատրիարքական փոխանորդ ճանչնալ ուզելու մասին ցոյց տուած դիտաւորութեանը վրայ, Արևելեան կաթոլիկ Հայոց Պատրիարք Քիւրքլեան գերապայծառը չորս եպիսկոպոսով բողոքագիր մը մատուցեր է, խնդրելով որ Հայ–կաթոլիկաց խնդիրը առանց բացատրման ընդ միշտ վերջանայ։

— Անցեալ հինգշաբթի օր եգիպտական Բահմանիէ չոգենաւով 300 զինուոր մայրաքաղաքս հասնելով, ատոնք երկու մասերու մէջ կը դրուին, նոյն օրը Տրապիզոն մեկնելու պատրաստուղ աւստրիական չոգենաւը փոխադրուելու։ Մասնաւորը աւստրիական չոգենաւուն այն ինչ կը մտածեն, նաւապետին իմաց տալուն վրայ թէ այդչափ մարդ առնելու տեղ չը կայ, զինուորները վերստին Բահմանիէ չոգենաւը դառնալու կը հարկադրին գիշերն հոն անցնելու։ Հազիւ թէ մասնաւորը նորէն Բահմանիէ չոգենաւուն կը մտնեն, յանկարծ ասոր պարանները խզուելով՝ հոսանքն կը քշուի և կ'երթայ Արքունի իսմայիլիէ անուն չոգենաւուն վրայ կ'ինայ, մասնաւորն և ատոնց հետ ուրիշ նաւակ մ'ալ նոյն միջոցին այս երկու չոգենաւուն մէջ տեղը դտնուելով, իրարու դէմ կը սխմուին և ատոնց մէջտեղը նաւակը ճզմուելով թիավարը, զինուոր մը և մասնաճախ մը ծովը կ'ինան և անյայտ կ'ըլլան, մասնաւորուն մէջի զինուորաց հանած աղաղակներէն ու վրդովմունքէն ծովը իջնողներուն անկարելի ըլլալով օգնութեան մը հասնիլ։

— Ցունաց Ծնունդին առթիւ բերայ Թէլէգրաֆի փողոցը տան մը երկու սպասուհիները հրաման կ'առնեն իրենց տիրոջմէն գիշերուան ժամերգութեան երթալ ներկայ գտնուելու։ Սպասուհիները նոյն գիշերը դուրս ելնելով մէկ մ'ալ տուն չդառնալնուն վրայ կասկածելով տիրուհին, հետևեալ օրը անտուկր բանալով կը տեսնէ որ դոհարեղէններուն ամենէն ալ անյայտ եղերն են։ Պասասուհիները եկեղեցի երթալու պատրուակաւ, այս առթէն օգուտ քաղելով 250 ոսկիի արժողութեամբ գոհարեղէն գողցեր, ու առնել քալելով մէկ մ'ալ չ'երևիլ որոշեր են։ Ոստիկանութեան իմաց տրուելով այժմ այդ երկու գողուհիները վնտռտուելու վրայ են։

— Վարնայէն չորեթ աւուր թուականաւ մայրաքաղաքս հասած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Պօլսէս մեկնող վարնայի թղթատար չոգենաւը օդոյն դէշութենէն ամբողջ 27 ժամ ծովուն վրայ թափառելէն յետոյ վարնայի նաւահանգիստը երկոթ նետեր է։

Հօհէնցօլէրնի Ֆրէտերիկ իշխանն ալ անցեալ հինգշաբթի վարնա երթալով գիշերն ալ հոն անցուցեր է։

— Բուսաճուքէն հասած նամակներն ալ կը ծանուցանեն թէ ձմեռը ամենայն սաստկութեամբ չորունակութեան վրայ է հոն։

— Ատանայէն հասած տեղեկութեանց նայելով, այն սաստիկան սաստիկ ցուրտ ընել սկսեր է որ երկաթուղոյ ճանբաներուն շինութիւնը անկարելի ըլլալով չարունակել, գործակալները կ. Պոլիս պիտի դառնան մինչև գարուն հոս կենալու։

— Գանձուց պաշտօնատան տակը սրճարան մը վարձող երկու Արապկիրցի տաճիկ անցեալ առաւօտ կը տեսնեն որ անտուկին կոտրուեր և մէջի տակներն ու թղթերն գողցուեր էին։ Մուստաֆա և Մէհմէտ անուն երկու հսկողներուն (պէքճի) վրայ կասկածելով, ոստիկանութեան կը մատնեն։

— Տէրութեան բանտերու մէջ գըտնուող յունադաւան կալանաւորները անցեալ չաբթու Ս.ննդեան առթիւ երաշխաւորնին առնելով թող տրուեցա

— Տրապիզոնէն հասնող աւստրիական Տանիւպ չոգենաւը նաւահանգիստը մտնելու միջոցին, Թոբհանէի առաջը խարսխի վրայ կեցող գաղղիական չոգենաւու մը դէմ զարնուելով, առաջակողմը կը խորտակի։ Սոյն չոգենաւուն մէջ գտնուող Տրապիզոնցի կապետ անուն հայազգի մ'ալ, որ նոյն միջոցին նաւուն առաջակողմը կը գըտնուէր, կղակը տեղէն ելնելով աչքն ալ ծանրապէս վնասուեր է։

— Հինգշաբթի օր հոս հասած եգիպտական չոգենաւը ճանբան անանկ սաստիկ փոթորկի մը բռնուեր է, որ մեծ մակոյկներուն երկուքը ալիքներն առեր տարեր են։

— Օսմանեան պանքային մէջ պատահած գողո թեան առթիւը, յիշեալ պանքային վարչական տնօրէնութեան քննացքը քննելու համար Լոնտրայէն ճանբայ ելնող պ. Թոմաս Պրօս կ'ըսեն թէ մայրաքաղաքս հասեր է։

ՓՈՒՆՏՈՒՐԱՃԸԼԱՐԱ ԻԼԱՆ

Ստամպօլտա Աչըր էֆէնտի խանքնտա նօմէրօ 13 մուղազատա պիրինճի ֆապրիգատան օլարագ Ամերիքան լաս տիքլէրի սաթըլըը սանտըք իլէ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԳԱՂԳԻԱ

Բարիզ 8 յունվար

Կառավարութեան յայտնած կարծեացը հակառակ, Ազգային ժողովը քաղաքապետաց վերաբերեալ օրէնքին քուէարկութիւնը քաղաքապետական օրինաց վիճաբանութենէն առքը թողելու առաջարկութիւնը՝ 226 ի գէմ 268 քուէով ընդունեց։

ՍՊԱՆԻԱ

Մատրիտ 8 յունվար

Սպանիոյ արդի կառավարութիւնը օտար տէրութեանց քով ունեցած դեսպաններուն շրջաբերական ծանուցագիր մը ղրկելով, յունվար 3 ի պետական հարուածին ստիպողականութեանը վրայ կը պնդէ և կը յայտարարէ թէ պահպանողական հանրապետութիւնը հաստատ պիտի պահէ։

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնտրա 8 յունվար

Անգլիայէն գեկտեմբեր ամսուն մէջ դուրս ելած վաճառքը նախորդ տարւընէ 1 1/2 միլիոն պակաս, իսկ ներս մտած ապրանքը նախորդ տարուան դեկտ. ամսէն 3 3/4 միլիոն աւելի եղած է։

Պանքան իր դրամագլխոյն 0/0 ին 4 ի իջոյց։

ԱԻՍՏՐԻԱ—ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Վիէննա 8 յունվար

Կայսրը վետրուար 9 ին Ս. Թէրեսպուրկ պիտի մեկնի, Անտրասի կոմսն ալ միատեղ առնելով։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Օսմանեան Արժէթղթոց այժմեան գիներն ահաւոր են, այսինքն հրապարակին վրայ ատոնց գիներուն բարձրանալը հատանական է արդեօք։ Օսմանեան ելմտական վիճակին ընդհանուր կացութիւնը և որպա ապագային այս վերջին օրերս երկար և ընդարձակ խորհրդածութենէն ու վիճաբանութենէն խրնդիրը եղած ըլլալով, թէ շահադէտներն և թէ դրամատէրք այդ խնդիրն ամեն կողմանէ քննութեան առին և այս մասին իւրաքանչիւր ոք իրեն համար մէկ մէկ գաղափար ու համոզում ունեցաւ։ Շատ դրամատէրք իրաց արդի վիճակին վրայ աննպատակ գաղափար մ'ունենալով իրենց համբարած Օսմ. Արժէթղթերը ծախելու և ձեռքէ հանելու ելան, ինչպէս որ այդ արժէթղթոց արդի վար գինը ասկէց քանի մ'ամիս առաջ ունեցած գիներուն հետ բաղդատելով տեսնուած տարբերութիւնը կը հաստատէ ասոր այսպէս ըլլալը, վասն զի Օսմանեան արժէթղթոց գիները՝ դրամական հրապարակին ընդհանուր կացութեանը առաջ բերած անկմանը հետ բաղդատմամբ անհամեմատ կերպով ինկած է։ Դրամատէրք Օսմանեան դրամական կացութեանը ապագային վրայօք ալ հարկաւ գաղափար մը գոյացնելով, բնականաբար իրենց խելքին և համոզման համեմատ պիտի գործեն, սակայն այս մասնաւոր վիճակին նկատմամբ գոյացած կամ գոյանալ կարենալիք գաղափարներէն դուրս ուրիշ նկատումներ ալ կան, որոնք այդ արժէթղթերէն ունեցողներուն վրայ իրենց ազդեցութիւնն քնելով, գէթ մինչև ժամանակ մը ունեցած Օսմ. արժէթղթերնին ծախելէ հետ պիտի կեցնեն զանոնք, նոյն իսկ եթէ Տաճկաստանի ապագային նկատմամբ աննպատակ գաղափար մ'ալ ունեցած ըլլան։

Օսմանեան արժէթուղթ ունեցողները, վերջերս երևան ելած նուազ գոհացուցիչ լուրերուն վրայ վրդոված, ամենքն ալ հատանականաբար իրենց արժէթղթերն ծախած ըլլալու են, կամ գոնէ ծախելու միտք ունեցողներն ցարդ ծախած են։ Կ'ըսեն թէ ատոնք իրենց պակասը յունվարի գլխավճարովն ու տոկոսովը լրացուցած են։

Հրապարակաց վրայի արդի գին՝ դրամին տեղ մը գործածել ուզող անձին՝ սա հետևեալ հարցմանը տալած պատասխանէն մեծ մասամբ կախում ունի։

— Այս արժէթղթոց բերած տոկոսը՝ վտանգին (րիզքօ) կը հատասարի՞ թէ ոչ։

Բնականաբար այս ալ վտանգին շատ կամ քիչ ըլլալուն վրայ կը կայանայ. սակայն դրամատէրք ալ հատանականաբար ապագային վտանգները անցեալին հետ չափելով, հետևաբար պիտի խորհին թէ հարիւրին 10 կամ 11 տոկոսը կ'արժէ իրօք վտանգը։

Ա՛ն առաջին, երկրորդ և երրորդ անգամը չէ որ Օսմանեան արժէթուղթ ունեցողները միշտ կը լսեն թէ տակաւին երկու երեք տոկոսի կարօտ պիտի առնեն, և այնուհետև ո՛չ ևս. սա կարի ատոգ է թէ ուրը ինը տարիէ ի վեր միշտ միևնոյն բանը կը լսուի, և միշտ ժամանակին իւրաքանչիւր ոք իր տոկոսն ընդունելու վրայ է ցարդ։ Անելորդ է կրկնել թէ այսչափ ժամանակի մէջ արժէթուղթ ունեցողներն ինչպէս վարուեր են. բայց սա ատոգ է թէ այս նկատումը մեծ ազդեցութիւն մ'ունենալով, անոնցմէ շատերն իրենց արժէթուղթերը քովերնին պահելու պիտի պատասխրէ։

Ասով ըսել ըսել չենք ուզեր թէ Օսմանեան գանձային վիճակը՝ ասկից երկու կամ հինգ տարի առաջ ունեցած վիճակէն աւելի գէշ չէ. այլ կ'ըսենք թէ արժէթուղթ ունեցողներուն շատը գործն այսպէս չը պիտի ուզեն նկատել։ Անոնք պիտի հաստատեն և իրաւամբ թէ, շատ տարիներ առաջ մնատլուտ կործանումի մը գուժած էին քանիցս, և դեռ երեկուան պէս անսուտ և դրական կերպիւ։

Օսմանեան արժէթուղթերն արդարև իրենց այժմու վիճակին մէջ, նախանձորդ ուրիշ թուղթ մը չունին դիմացնին, ատակ չահեցնելու մասին։ Եթէ մէկը իւր ստակը հարիւրին 10 ով չահեցնել ուզէ կրնայ դիւրաւ Օսմանեան թղթերէն զատ նոյնչափ չահ բերող ուրիշ արժէթղթեր ալ գտնել. սակայն ատոնց վրայ դարձեալ Օսմանեան թղթերը միշտ յարգի են իրենց մեծաքանակ գլխավճարներուն պատճառաւ։

Ամեն անոնք որ վոքը գումար մ'ունենին չահադիտութեան յատկացնալ՝ օսմ. արժէթուղթ առնել կը նային. մինչև իսկ ասոնք որ չահադիտութեան վրայ հազիւ հազ գաղափար մ'ունին, օսմանեան թղթերէն զատ ուրիշ թղթի դրամին պառկեցնելը մտքերնուն իսկ չեն անցներ։ Ասոնց համար առնուելու բանը՝ կամ անգլիական արժէթուղթն է կամ օսմանեան արժէթուղթը։ Շատեր կան որ օսմանեան առաջինն վոխառութեան թուականէն արժէթուղթ ունենին պահած քովերնին, ուսումն զարմանալի չէ՝ իրենց այնքան առատ՝ ի վեր այնքան չահ բերող արժէթուղթոց դէմ ըսուածներուն ականջ չը կախելնին, որոնք մինչև մէկ ատիճան մը հաւատք կ'ընծայեն այդ տեսակ լուրերուն։

Ասոնց մեծ մասը երբ օտար արժէթուղթ կը գնեն, գնածնին ալ այն արժէթուղթն է զոր կը կարծեն թէ պիտի բարձրանայ։ Ռուսիոյ և Պրէզիլիոյ բարձր գին ունեցող վոխառութեան թղթերէն խորշելնուն պէս, նոր վոխառուներուն չրջաբերութեան հանած վար գինով թղթերէն ալ կը խորշին. օսմանեան արժէթուղթը դրամատէրներն առ ինքն կը ձգէ, վերը յիշած երկու տեսակ արժէթղթոց մէջ տեղը գտնուելուն համար։

Արդարև օսմանեան թղթերը հրապարակին վրայ մասնաւոր դիրք մ'ունին։ Գրեթէ ամենքն ալ վստահութիւն չ'ու-

նին ատոր, և սակայն ինչ ինչ պահան. ջումներ կատարել երբ հարկ ըլլայ, ատոնց համար գրեթէ միմիայն դարձած. ւածը օտանեան արժէթղթերն են, Ա.ակից յայտնի կ'երևի թէ օտանեան թղթոց վրայէն վստահութիւնը բոլորո վին վերցած չէ դեռ, և թէ ամէն գրամատեարք կը չարունակեն տակա. ւին ինչ ինչ գինով առնել ատոնցմէ։ Ա.յս թղթերը քանի որ հարիւրին 10 չահ բերելու դիներուին չարունակեն, միշտ պիտի առնուին. և եթէ հրապա րակին վրայ վրդովում մը չը պատահի, երթալով ատոնց գինն ալ պիտի բարձ. ր. և հաւանականութենէ դուրս չէ որ վերջերս տեղի ունեցած զգալի ան կումէ մը յետոյ ո և է բարձրացում մը յառաջ գայ։

Հետևեալ ցուցակը Օամ. փոխա. ռութեանց գիներուն՝ նախորդ տարւ ուան հետ բաղդատմամբ այս տարի են. թակայ գտնուած անկեալ գնոց տարբերութիւնը կը ներկայացնէ։

փխադիմք.	Գին 13 դկտ. 73	Գին 20 դկտ 73
6 0/0 1854ի	88	87
» 1858ի	72	60
» 1862ի	76 1/2	70
» 1863ի	72	67 1/2
» 1865ի	73 1/4	65 1/2
» 1869ի	64 1/8	56 3/4
» 1871ի	73 7/8	60 3/4
5 0/0	54 1/8	46 7/8

Ատոնց մէջ անկումն մէկ քանիին վրայ խիստ զգալի է. օրինակի համար 5½ ի փոխառութիւնը 1 0/0 ինկած է, մինչդեռ 71 ինը, որն որ ճիշտ միևնոյն ապահովութիւնն ու երաշխաւորութիւնն ունի, 13 1/8 ինկած է, և որ ամենէն աւելի ինդաձն է։ Նմանապէս 58 ի և 62 ի փոխառութիւնները սրոց երկուքին ալ գրեթէ նոյն են երաշխաւորութիւնները, առաջինը 0/0 12՝ իսկ երկրորդը 0/0 6 1/2 ինկած է միայն։

Ա.յս երկու պարագայից մէջ տես. նուած անկման տարբերութիւնը ուրիշ կերպով չը կրնար բացատրուիլ՝ բայց եթէ սա ենթադրութեամբ թէ, այժմ աւելի ինկածներն մեծ մասամբ չահա դիտաց կամ դրամատեարց քով պահ ուած կեղնալով, վերջերս երևան ելած երկիւղէն ծախուած են ատոնց բոլորն ալ, և թէ անկէ՝ ի վեր այդ թղթերուն բնտռուիլը տակաւին բաւական չէ եղած այս նոյնպիսման արժէթղթոց գնոց տարբերութիւնը բերելով մէկմէկու հետ հաւասարակշռութեան մէջ դնելու։

Ֆինանսիէ

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Ղալաթիա 28 դեկտ.

Ընդհ. Պարտ. Ապր. բաց	52 · 27
ժամ 9	52 · 31
բարձր գին	53 · 22
ցած	52 · 20
Ռումէլի Ապր. Հին	116 1/4
Նոր	56
փոխառ. 3 ի	Ցր. —
փոխառ. 69ի	284
» 65 ի	322
» 63	318
Օսմանեան ժէնէրալ	Լ. Ց. 7 · 26
Բրեմի Օսմ-Ֆիւրք	» 2 · 90
Գանձատոմս 1872ի	» 77
Ցօսմէթէ Օսմանի	» 4 · 12
Կանք ազ Ֆօնտի	» 4 · 35
Բրեմի ժէնէրալ	Լ. Ց. 10 · 4
Թրամվէյ	» 8 · 40
Ռըբօր	12— բարա
Դրամափոխ	—15 0/0
փոխանակ. Լոնտ եռամս	111 1/4
» Բարիզ	22 · 90

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄԱՑ

Օամ. ոսկի 100 ղրշ. ի հաշւով

	ղրշ.	փող.
Անգլ. ոսկի	110	30
Դաղղ.	87	25
Հօլ	89	15
Ֆարպօն արծաթ	17	—
» Թղթադրամ	14	34
Ռըբլիէ	51	25
Շերմակ մէճիտ տարբ.	101	36
Հինգլոզ	104	—
Մեթալիք	104	10
Գրինճ	121	20

Լոնտրա 8 յունվար

Անգլ. Արժ.	92 1/4 3/8
Օամ. » բաց	45 7/8
գոց	45 5/8
» փոխ. 1869ի	56 1/8–
» » 1871ի	59 1/2
Կանք Օսմանի	12 1/2

Բարիզ 8 յունվար

Դաղղ. Ապր. 3 0/0	58 · 65
Խազ. » 5 0/0	94 · 05
Օամ.	46 · 60
Փոխառ.	25 285
» Փոխ. 1869ի	281 · 25

Վիէննա 8 յունվար

Ռումէլիի Արժ. Հին	Ֆլ. 50 ·
» » Նոր	» 25 · 10
Ռըբլտի Օսմ[illegible]-Ֆիւրք	» 31 · 50
Ցս Դոո-Օսմանի Կանք	» 58 · 50
Ազիո	» 106 · 20
Փոխանակը Լոնտր եռամս.	» 113 10

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Լիվրուլ 8 յունվար

Բամպակ Միտլ. Օրլէան · · 8 1/2

· · ԼաՏօլէրա · · · · 5 1/2

Ա.յօրեայ վաճառք հակ · · · 15,000

Ընթացք հրապարակին Հաստատուն

Լոնտրա 8 յունվար

Ափիոն	24–24
Մօհէր	33 1/4
Հոլանտայի չաքար	30
Մետաքս	22 1/2
Ճէհրի	6 · 5
Դրամագէղ	0/0 4 1/2

Նիու-Եօրք 8 յունվար

Բէթրօլ կազ	13 1/4

ԹԱՏՐՕՆ ՕՍՄԱՆԻԷ

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱ

ՎԱՐՉՈՒԹԻԻՆ ՅԱԿՈԲ ԷՖ. ՎԱՐԴՈՎԵԱՆԻ

ՇԱԲԱԹ

29 Դեկտ. 1873 պիլետ ժամ 2 1/2

ԱՐՏԱՔՈՑ ԿԱՐԳԻ

ԵՐԵԿՈՑ

Երկրորդ անգամ ներկայանալի

ԸՄՏԽՆԴՐԱՆԱՑ

ԹԱՏԵՐՄՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԾԵՐՈՒՆԻ ՏԱՍՆԱՊԵՏ

ԿԱՄ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՆՄԵՂԸ

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻԻՆ Ի ՀԻՆԳ ՀԱՆԴԷՍ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻԻՆ Ի ԳԱՂՂԻԵՐԷՆԷ

Պ. Մ. ԴԱԴՄԱՃԵԱՆ

ԵՐԳ

ԿՐԱՄԲԱՆԲՈՒԼԻՆ

Պիտի երգէ Պ. Տ. Յանճագճեան

ՊԱՐ ԱՆԴՂԻԱՑԻ ՓՈՓՐԻԿ

ՆԱԻԱՍՏԻԱՑ

Պիտի ձևացնեն Օրիորդք

Մաթեոիկ և Ֆիլօրիկ

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

ՄԱՐԱՐՆԱ ՏՕՔԹՕՐ ԱՑԵՐԻ

Այս դեղը կը բժշկէ արեան ապականութենէ յառաջ եկած ամեն տեսակ ախտերը զորօրինակ Խոլ, Վէրէմ, Լիարդի, Ստամոքսի և երիկամանց Պալարներ։ Եբլանճըը, Մորթի բորբոքումն, Գօսուէթիւն Թուզու Պալկամ. Քէլ, կանանց հիւանդութիւններ, ամուսնիւն, ցաւոտ աչքի մասերը եւ։

Բազում վկայութիւններով հաստատուած և հազարաւոր փորձերով ստուգուած է թէ վերոյիշեալ ախտերը բուժելու համար մինչ ցարդ գտնուած և գործածուած դեղերէն ամենէն աւելի ազդկ և վստահանալին Տօքթօր Ա.յերի չինած Սարսպարիլլայի սիրօքն է և որն որ յիշեալ երևելի բնախոյծը չատ աշխատութիւնով և մեծ խնամով հնարած ու յաջողած է, որուն միջոցաւ շատերը մահաբեր ախտերէ բժշկուած և դարձեալ ցաւերէ ազատած են։ Գիներն ժամանակ ցած են կը ծախուի,

Ս. Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՑ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
Ի Գալաթիա

Մինասեան և Ընկերաց Ամերիկեան Վաճառատան մէջ կը ծախուի նաև երկաթէ գործզգոյն քարեօլաներ, աթոռներ ժամացոյց, լամպաներ, լապտերներ, արծաթած պատառաքաղ և դանակ եւ. սեղանի աղնիւ յախճապակեղէն, պրօնզ աչտանակներ, խալի աղնիւ և հասարակ, գեղեցիկ թէյնոց և տամաքօ, անկողնի կտաւեղէնք, ֆանելա վերմակ, լաստիք վերարկու և քալօշ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Գալաթիա

ՏՕՔԹՕՐ ՏԱՏՐԵԱՆ

Ամերիկայի Տօքթօրներէն Տօքթօր Տատրեան Էֆէնտի՝ այս անգամ Պօլիս եկած է։

Տօքթօր Տատրեան Նիու-Եօրքի հիւանդանոցաց մէջ՝ երկար ատեն ամեն տեսակ հիւանդութիւնք դարմանած ըլլալով՝ հոս ալ ամեն տեսակ հիւանդութիւնք դարմանելու պատրաստ է։

Իր բնակութիւնն է կէտիկ-փաշա Օսմանիէ թաւրանէն վար Թաթլը-Գուլյու քոված թաղը ուր պէյին կալուած ներքէն 1 թիւ տունը, ուր կը գտնուի ամեն առաւօտ ժամը 3 էն մինչև 6, իսկ երկուշաբթի օրերն վալիտէ խանի ներքևի դեղարանը, երեքշաբթի օրերըն իսկիւտար Իճատիէյի դեղարանը, հինգշաբթի օրերն Սամաթիա Մօսիւ Մօիսիին դեղարանը, և ուրբաթ օրերն Բերա Տօղրու-եօլ Անգղիոյ դեղարանը պիտի գտնուի ժամը 8 էն մինչև 10։

Բաց ասկից Տօքթօր Տատրեան չորեքշաբթի օրեր իր կէտիկ-փաշայի տունը կէս օրէն մինչ երեկոյ ձրի պիտի դարմանէ հիւանդները։

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Ի կ. Պօլիս Պահեստ—Գափու

Մեծ Մաքսատան դէմ թիւ—13

—օ—

Մեծ Շահ 300.000 Ֆրանք

Մերձակայ 1874 Լատինական փետրվար 1 ին, քաշուելիք Րումելիի երկաթուղեաց Արժէթղթոց վիճակահանութեան Բաղդատոմսերը կը ծախուին մեր Դրամատունը շահաւոր պայմանօք, մեծ քանակութեամբ գնողին բաւական զեղչ կ'ընենք։

Վերոյիշեալ Բաղդատոմսերէն կը գտնուին նաև Դաթը-Բէօյի նաւամատոյցի չիտակ ճանբան Ծխավաճառ Մը. կըրտիչ աղային խանութը։

Թէ Թուրքիոյ և թէ օտար տերութեանէն տեսակ Արժէթղթոց փոխանակութիւնք կ'ընենք մեր Դրամատան մէջ, նոյնպէս նաև անոնց կտրոնները կը զեղչուին գոհացուցիչ կերպիւ։

Մաքսօնիոյ վիճակահանութեան 85 երրորդ շրջանին մեծագումար պարգևներ շահող բուն տոմսակներէն մանաւանդ կը ծախուին մեր Դրամատունը։

Տէվրիգափուլեան և Զօպանեան Ընկ.

ԻԼԱՆ

Գալաթա խավեար խանը քիւչիւք գաբուրը տրշարբսըճտա, եանի բէշտաշլըը խանընա կիտէճէք եօլտա նօմէրօ 14 իլէ մուրագգամ գաղինօտա Մուրատեան հանի Մկրտիչ իմալաթըճտան օլուպ ալէա իզիւմտէն ֆէվգ էյ ատէ տըքքաթլա չըգտրըլմըշ օլան էմնալի նատիտէ մասափքա բաքըսը էհվէն սուրէթլէ սաթըլմագտա վէ հինի իսթիմալտէ ինսանէ թէհտիր ու րէճիաք վէ միտէյէ գուվվէթի վերմէքտէ օլտուղու չէնտ մահտէն պէրու վագը օլան թէճրիւպէլէրտէն անլաշըլմիշ տըր։

Կ. Պոլիս 3. Գավաֆեան եղբարց գրատունը, Զագմագճըլար—եօղուշու, թիւ 16 Զմիւռնիա Տէտէեանց գրատունը։

ՆՈՒԷՐ ԿԱՂԱՆԴԻ

Նոր տարի շնորհաւորելը բնդհանուր Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ սովորութիւն ըլլալուն վարժիչք աշակերտելոց, հայր մը իւր տղուն ընծաներ կուտան, նմանապէս շատ տարիներէ ի վեր մեր Ազգին մէջն ալ այս իրախոտիչ սովորութիւնը մտած ըլլալուն, այս տարի Ֆ. Մարգարեան, Պ. Անդրանիկ Հազրճեան ընտիր փիմագրի գծագրութեամբ Ազգային և կրօնական պատկերներ նկարել և անոնցմէ աշխատեցան տաճկաստանի մէջ Եւրոպիոյ անմրան գեղարուեստը ձեռք բերել և յաջողեցան, մեծադիր Հայկայ և վարդանայ պատկերն ալ այժմ գծագրուած և քիչ ատենէն ամենամաքուր կերպով վիմագրեալ պիտի հրատարակուին, նմանապէս գծագրութեան վերաբերեալ զբանչելի օրինակներ ալ խիստ աժան գներով կը վաճառէ։ Ֆ. Մարգարեան կը ծախէ նաև ընծայի համար աժան գրքուկներ որոց մէջն է Կոյր Պատանւոյն հետաքրքրաշարժ վէպին երկրորդ հատորը որ չատերն անհամբեր կսպասեն։

Վաճառման տեղն է Մէրճան Զարչը թիւ 88 գրատունը։

ՕՐԱՑՈՅՑ

1874

ԹՈՒԱԿԱՆ Ի

ՅԵՐԵՄԻԱ ՔԱՀԱՆԱՅԷ ԹԱՄԳԻՒՂԻ

—օ—

Այս Օրացոյցին վերջին տպուածներուն մէջ նշանակուած են Եւսեբաղէմայ և ժողովրդական Օրացոյցներու սխալները։

Կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով ի հաչիւ հեղինակին ի գին 40 փարայ։

Կեդրոնատեղին է Բարութիւն աղա Մարգարեանի գրատունքը ի Զաքմաքճըլար եօքուշու թիւ 25 և ի Մէրճան չարչըսը թիւ 75։

ՊԱԶԼԻՆ ՄԱՐԱՋԱԽՏԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՏԵՏՐԱԿ Ը.

Սոյն տետրակը կը գտնուի Մահմուտ բաշայի գլուխը թօհաֆճի ձանիկ աղայի խանութը, Սամաթիա թիւթիւնճի հօճի Բէրուզբէ աղայի խանութը, Կամուրջի գլուխ Պարագանն, բոլոր գրավաճառաց և բոլոր Լրագրավաճառաց քով։

Իւրաքանչիւր Տետրակին գինն է 1 ղ.

ՆՈՒԷՐ ԿԱՂԱՆԴԻ

ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԱՆԿԱՆՑ

Մանր Ուսմունք Բնագիտութեան

ՕՐ. Ե. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

«Մանկանց բարեկամը» յառաջիկայ կաղանդին հետեւալ նիւթոց վերայ տղայոց խումբին խիստ օգտակար հրահանգիչ, հետաքրքրական, մտաւորական և բարոյական գաղափարներ պիտի խօսի, որոնց մասնակցիլ ուզողը պէտք է 2 ղրչ. վճարելով, նոյն «բարեկամը» իր տունը հիւրընկալէ։ Ասոնցմէ գաղերուն նիւթը.—երկիր, արև, լուսին, խաւարումն արեգական և լուսնի, գիեր և ցօղակ, չորս եղանակ. ջերմութիւն և լուսոյ օգուտներն, գոյներն հիացան, անձրև, ձիւն, կարկուտ, օդաճամպ, հով, մէղրակաք. աստղերն, գիսաւորք, ձգողութիւն, Նէվտոնի գիւտը, ոսոխ չինուած հոչակաւոր պատերը, քաշողական զօրութիւն մասանց մարմինք և յատկութիւն նոցա, քնագիտութեան օգուտն, քաղցրուկ ջուն և վհ նպատակն։

Դպրոցաց համար հարիւրին 20 ղրչ. եղչ կ'ընեայ։

ՏՔՐ ԵՒ ՊԱՏԱՄԱԽԱՆԱՏՈՒ
ՕԳՍԷՆ ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆԻ Օ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ
ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆՔԽԱՆ
ՎԵՐԻ ՑԱՐԿ ԹԻՒ 7